

Calla i paga: encontres entre política i psicoanàlisi

Inés García López

Barcelona: Edicions del Periscopi, 2022

105 pàgines

Calla i paga: encontres entre política i psicoanàlisi és un dels títols que inauguren la nova col·lecció d'assajos que l'Escola Bloom juntament amb Edicions Periscopi han dut a terme aquest mateix any. La Biblioteca Dedalus, el nom que es correspon a aquesta nova línia editorial, és creada a partir dels seminaris que es desenvolupen a les aules de l'Escola Bloom i que pretén apropar el pensament crític i la reflexió literària al conjunt de lectors i lectores. D'aquesta nova proposta editorial, un dels dos assajos que s'han publicat és el de la Inés García López, Doctora en Filologia Alemanya, llicenciada en Psicologia i sòcia de l'Escola Lacaniana de Psicoanàlisi de la Comunitat de Catalunya. Sota aquest imperatiu, *Calla i paga* és un volum que es presenta a sí mateix com un exercici teòric que intenta repensar les implicacions que els emblemes del nostre temps hípercapitalista tenen en la manera en què ens pensem com a subjectes així com les relacions i discursos que establim amb el nostre entorn.

El primer capítol que inaugura el volum, «Subjecte i produccions de la subjectivitat» (7-18) inicia la pregunta crítica que acompanyarà la resta de capítols i que es tractarà des d'altres punts de vista. És aquí concretament on García enceta la problemàtica de com existeix una relació intrínseca entre les lògiques de consum capitalistes i la manera en què ens configurem com a individus des de que tenim els primers contactes amb el món (ja des de la infantesa). Una de les idees rellevants d'aquest primer apartat (que prové de la psicoanàlisi de Lacan) és la convicció de l'autora de que ningú no neix subjecte, sinó que l'esdevé. Això passa pel supòsit que és a través de la relació que tenim amb el llenguatge (i per tant, amb el diàleg amb els altres) que conformem i emmotllem una manera de pensar i de pensar-nos. En aquesta reflexió s'até que el subjecte és un efecte de l'estructura del llenguatge que, tanmateix, es mostra «en una relació tramposa que condemna a l'equívoc» (2022: 13). És des d'aquesta reflexió *derridiana* que s'arriba a la sospita de que el que acabaria conformant la pròpia subjectivitat seria una mena de producte fruit dels dispositius de poder i els mecanismes de consum propis del capitalisme que s'han integrat en la part més inconscient de la nostra ment. La pregunta inevitable que sorgeix davant d'aquest raonament tindria a veure amb si aquestes premisses respondrien en última instància a un determinisme ambiental inevitable o si, d'alguna manera, aquestes subjectivitats conformades dins d'aquests espais de consum trobarien la manera de reconfigurar-se i abastar la seva pròpia extensió lluny de totes aquestes manipulacions.

En el segon capítol que duu el nom de «El replegament identitari com un dels efectes de la globalització. Mecanismes d'identificació i segregació» (19-37), García fa una anàlisi d'algunes de les interferències més invasives que interrompen i modifiquen aquest procés de subjectivació i formació de la pròpia identitat. En un primer moment, l'autora pensa des de la psicoanàlisi lacaniana en una irrupció i substitució dels mecanismes de comunicació, percepció i integració de la realitat que seria responsable en última instància d'un tipus de diàleg concret que s'estableix amb els altres interlocutors (en un sentit més aviat pejoratiu, previstos de desconfiança i d'inseguretat). En un segon plantejament, una altra de les interferències identificades en aquest procés de subjectivació individual tindria a veure amb la vinculació de l'individu a moviments socials (com, per exemple, el famós cas del #MeToo). L'autora hi veu aquí una mena de desplaçament del «jo» a partir d'una identitat que es dissol en la multitud i l'universal; un tipus de forces col·lectives que d'alguna manera separarien al subjecte de la seva pròpia subjectivitat en favor d'un agrupament democràtic del «tots som iguals». La preocupació per l'assoliment d'una subjectivitat no intervinguda és raonable però complicada d'avaluar i rastrejar. Hi ha múltiples dimensions que l'afecten i s'hi podria reflexionar si veritablement la pertinença i la identificació a altres formes discursives que no són pròpies (inscriure's en un moviment social, per exemple) són responsables d'un esvaïment i una pèrdua del «jo». Amb tot, la importància d'analitzar aquests processos és cada vegada més urgent i necessària.

En certa mesura, la discussió sobre com i què conforma la identitat es reprèn també en el tercer capítol «El mercat de les identitats. El gènere com a producte de consum» (39-53), en què es debat sobre com el cos físic i la pròpia corporalitat formen també part d'un procés d'inscripció discursiva no només duta a terme pel llenguatge sinó també per la manera en què aquest llenguatge és rebut i acceptat pel conjunt d'individus. En l'assimilació d'unes definicions i d'uns estàndards concrets, s'hi inscriuen memòries corporals que modifiquen la nostra pròpia percepció i, per tant, la relació que establim amb els altres i les respostes que en rebem: «Però els nostres cossos —que no els nostres organismes— estan teixits amb significants, amb les paraules de l'altre carregades d'afecte, d'aversion, d'amor o de rebuig» (2022: 40). L'acceptació o el rebuig que establim amb les paraules i els seus significants també modificaria en certa mesura la inèrcia discursiva amb la que esbossem els paràmetres del nostre món.

El quart i cinquè capítol, que respectivament porten per nom «El caràcter circular i il·limitat del discurs capitalista» (55-72) i «L'expansió de les narratives d'autoajuda i les pràctiques psicoterapèutiques que sostenen l'ordre neoliberal» (73-88), estan dedicats a raonar sobre una mena de dissolució que hi ha hagut en l'ordre i els elements del discurs que abans permetien una relació de diàleg i aprenentatge amb els altres: «El vincle amb l'altre ja no es fa a través del discurs sinó per la mediació de l'objecte

—del fals objecte—» (2022: 67). García hi entreveu un desplaçament de les capacitats comunicatives amb la resta de membres de la comunitat a partir d'una capitalització del nostre entorn, les relacions i les experiències a favor d'un materialisme sense límits. En aquest punt, també hi afegeix la manera en què els nous discursos dominants, plens d'eslògans publicitaris que prometen una felicitat il·limitada, impregnen les expectatives (mai assolides) del que esperem a la vida. S'hi esdevindria un malestar cíclic que passaria per la compra i el consum d'objectes en els quals s'hi busca la promesa d'aquesta felicitat; una felicitat que desapareix tan bon punt s'adquireix aquest producte o servei.

El sisè capítol «Necroempoderament capitalista i subjectes *endriagos*» (89-99) es desenvolupa partint dels conceptes «necropolítica» i «subjectes *endriagos*» introduïts per Achille Mbembe i Sayak Valencia al voltant de les polítiques desiguals i discriminatòries que afecten sobretot a aquells col·lectius més vulnerables i de com aquestes desigualtats són més visibles en moments de crisi i col·lapse urbà (com per exemple, amb la pandèmia per covid-19 on s'havia d'escollir a quins col·lectius atendre primer així com els recursos que ha tingut cada país per gestionar aquesta crisi). La biopolítica es veuria substituïda per aquest nou concepte (*necropolítica*) en tant que s'ha passat a decidir polítiques de vida i de mort sobre els nostres cossos. L'altre concepte novedós és el de «subjectes *endriagos*» que «per la seva condició de subalternitat no disposen del poder adquisitiu necessari per complir les demandes neoliberals de l'hiperconsum. Com se senten exclosos del consum massiu i global, adopten pràctiques violentes per aconseguir els objectes que desitgen» (2022: 98). D'alguna manera, García veu en aquesta ingovernabilitat i subversió un tipus d'aixecament (en aquest cas, violent) d'aquestes polítiques injustes i monetàries. És a partir d'aquests dos eixos que García planteja en el següent capítol una proposta per tal de pal·liar aquesta violència exercida per part dels Estats.

L'últim capítol, «Obertures: què se sostreu al circuit del consum?» (101-103), conclou amb una proposta esperançadora sobre com encara hi hauria un marge d'actuació que podria servir per disminuir aquesta roda de consum que ens afecta intrínsecament. Recordant la cèlebre declaració de Bartleby al conte de Melville, «*I would prefer not to*», aquesta declaració s'esdevindria una de les formes que l'autora identifica a l'hora d'imposar límits. Establir aquestes fronteres des de l'articulació del «no» és el que per García podria donar lloc a la pausa i a l'espai necessaris per tal que hi apareguin formes noves de fer, pensar i viure.

Calla i paga és un assaig que posa damunt la taula la necessitat de repensar la manera des d'on fem experiència del nostre temps així com de les nostres necessitats. La lectura d'aquest estudi és útil per dues qüestions: la primera, perquè les reflexions crítiques ajuden a posar nom a aquells malestars que sovint passen desapercibuts. Assenyalar i posar nom a les violències més subtils possibilita poder reconèixer-les,

identificar-les i pensar-les. En segon lloc, tot i que és un assaig amb perspectiva psicoanalítica, és un text assumible i proper capaç d'arribar a les mans d'aquells lectors que no estiguin familiaritzats amb aquesta disciplina. Inés García aconsegueix en poques pàgines resumir amb èxit algunes de les claus per comprendre i interpretar millor les estructures constrenyedores del capitalisme del segle XXI.